

3.6. Vid

Kategorie slovesného rodu/ genus verbi (tzv. diateze) je typ vztahu mezi sémantickými participanty věty a syntaktickými funkcemi, zvl. mezi subjektem (podmětem) a objektem (předmětem). Rozlišujeme v něm činitele/konatele děje, zvaného „agens“, od trpného objektu, cíle manipulovaného dějem, zvaného „patiens“ (trpítel děje).

Genus verbi je dvojího druhu. První typ se nazývá **diateze aktivní** a v ní má činitel funkci podmětu a trpítel funkci předmětu. Ve větě „*Petr píše dopis.*“ je Petr agens a dopis patiens. Druhým typem je **diateze pasivní**, kdy činitel má funkci agenta trpného rodu a patiens má funkci podmětu. Ve větě „*Dopis byl napsán Petrem.*“ je Petr agentem trpného rodu a dopis zůstává patiens, přičemž však plní funkci podmětu.

Kromě toho existují také věty neosobní, tzv. **impersonální**, kde není vyjádřena osoba. Příkladem této impersonální diateze mohou být věty, jako „*Staví se domy.*“, „*Na nádraží se krade.*“ nebo „*V Česku se pije hodně piva.*“. Jde o proces zvaný **deagentnost**, tedy absenci agentu. Dalšími stupni diateze je například **reflexivita a reciprocita**. Reflexivita znamená zvrtnost (např. *stežovat si, obracet se*), reciprocita (vzájemnost: *zdraví se, mají se rádi*).

Prostředky pro vyjádření *diateze* jsou pomocná verba (latinské *esse* = být a analogická verba v jiných jazycích) s příčestím trpným, anebo zvláštní morfém (zvrtné „*se*“ pro reflexivní pasívum).

V portugalštině se používá tři typů konstrukcí: **participiální konstrukce, reflexivně pasivní konstrukce a mediální konstrukce**¹.

Participiální konstrukce obsahují pomocné sloveso **být** a příčestní trpné (participium) významového slovesa. Pomocné sloveso má dva ekvivalenty: *ser/estar*, u nichž je však nutno rozlišit funkci pomocného slovesa od funkce slovesa kopulativního:

<i>O rapaz é muito distraído.</i> „Chlapec je velmi roztržitý“	sloveso kopulativní
<i>O rapaz está a ser distraído pelos seus companheiros.</i> „Chlapec je rozptylován svými spolužáky“	sloveso pomocné

Pomocné sloveso *ser* vytváří ve spojení s participiem významového slovesa, „dějově pojaté pasivní konstrukce stabilní atelické. Vyplývá to z časových a modálních významů slovesa *ser*, které vyjadřují dlouhodoběji pojaté stavy a děje.“² Větě: *Os livros de Milton Hatoum são traduzidos para diversas línguas.* by pak odpovídal překlad: „Knihy Miliona Hatouma jsou překládány do různých jazyků.“

Pomocné sloveso *estar* „nevyjadřuje pasivně pojatou procesualnost, nýbrž rezultativnost, stav jako výsledek předchozího procesu“³. Větě: *Os livros de Milton Hatoum estão traduzidos para*

¹ Terminologie podle Zavadil, Čermák (2010: 332-334).

² Zavadil, Čermák (2010: 332).

³ Tamtéž.

diversas línguas. by pak odpovídal překlad: „Knihy Miliona Hatouma jsou přeloženy do různých jazyků.“

Je nutné ale přihlédnout k tomu, že rezultativní perifráze *estar+participium* vyjadřuje stav, který je výsledkem předcházejícího děje a jejich časový význam je zpravidla posunut o jednu časovou vrstvu směrem k budoucnosti ve srovnání s časem perifráze „*ser + participium*“, která vyjadřuje pojetí dějové.⁴ V minulém čase se proto vidový charakter (rezultativnost x dějovost) do participiální konstrukce nemusí vždy promítnout.

Pomocné sloveso SER.

A casa foi construída. „Dům byl postaven.“

O livro foi editado. „Kniha byla vydána.“

A comida está preparada. „Jídlo je nachystáno.“

Pomocné sloveso ESTAR.

A casa está construída. „Dům je postaven.“

O livro está editado. „Kniha je vytištěna.“

A comida foi preparada. „Jídlo bylo připraveno.“

Vidový rozdíl obou participiálních konstrukcí se v minulém čase vyjádří opozicí imperfektního a perfektního času slovesa *ser*:

As casas foram construídas em madeira. „Domy byly postaveny ze dřeva.“ (rezultativnost v minulosti)

As casas eram construídas em madeira. „Domy byly stavěny ze dřeva.“ (gnomický minulý čas)

As casas já estão construídas. „Domy jsou již postaveny.“ (rezultativnost v přítomnosti)

Vzhledem k tomu, že rezultativní konstrukce *estar+ participium* je konstrukcí telickou, její výskyt ve funkci rezultativního trpného rodu není zcela přijatelný ve tvaru imperfekta. Imperfektum totiž je časem nedokonavým v minulosti. Pokud se tato rezultativní konstrukce vyskytne v imperfektu, pak v kontextu časové závislosti, jak uvidíme v kapitole (5.2.2. Sémantický rozbor imperfekta).

Dalším typem pasivní konstrukce je **konstrukce reflexivně pasivní**, jejíž základem jsou zvrtné tvary verba finita, v nichž je trpítel děje podmětem věty a činitel nebývá vůbec pojmenován. Této transformaci říkáme **deagentizace**. Reflexivně pasivní tvary se vyskytují výhradně ve 3. os. sg. a pl. *Os trabalhos finais são avaliados.* „Konečné práce jsou hodnoceny“.

A nakonec existují **konstrukce mediální**, nebo **mediopasivní**, které mají reflexivní tvar, ale neodpovídá jim reflexivní obsah. Mediální konstrukce vyjadřují pasivní formou aktivně pojatý proces nebo stav spontánně vzniklý v subjektu⁵: *A porta fechou-se.* „Dvěře se zavřely.“; *A janela abriu-se.* „Okno se otevřelo.“; *O comboio atrasou-se.* „Vlak měl zpoždění.“; *O computador avariou-se.* „Počítač se pokazil“.

3.6. Vid

⁴ Zavadi, Čermák (2010:332).

⁵ Zavadi, Čermák (2010:334).

Vid v obecném slova smyslu existuje v těch jazycích, kde lze sloveso tzv. *perfektivizovat* (převádět do vidu dokonavého), *imperfektivizovat* (převádět do vidu nedokonavého) nebo vytvářet tzv. *iterativitu* (opakování děje). Tak tomu bylo v starosemistských jazycích a také v raném vývojovém stadiu indoevropských jazyků. V pozdějším vývoji indoevropských jazyků však vid ustupuje do pozadí a z původních vidových tvarů a velice často staly časové slovesné (temporální) tvary.

„Ve slovanských jazycích vid hraje důležitou úlohu, většinu sloves lze převádět z jedné třídy do druhé přidáním prefixů (viděl, uviděl), nebo sufixu (kopat x kopnout, nést x nosit x nosívat). Germánským jazykům kategorie vidu úplně chybí. V románských jazycích splynul vid s časem v jedinou gramatickou kategorii, „kdy křížením s kategorií vidu a uplatněním rysu minulost/přítomnost a předčasnost/rezultativnost vznikly složité systémy slovesných časů, typické zejména pro řečtinu a latinu.“⁶

Přestože existuje řada názorů na to, jak definovat vid, my budeme vycházet z pojetí Zavadila a Čermáka, kteří v tomto ohledu rozlišují vid v pravém slova smyslu (z hlediska perfektivnosti a konkluzivnosti) a vid z hlediska povahy slovesného děje (tedy z hlediska fázovosti a kvantitvosti děje).

Výrazové slovotvorné prostředky vidu se v portugalštině vyjadřují tzv. „*kumulativně*“. „Amalgamují se časové a modální významy v jednotlivých *modotemporálních* paradigmatech, přičemž *modotemporální* významy jsou aspektově příznakové (jednoznačně perfektivní nebo neperfektivní), jiné jsou aspektově bezpříznakové (mohou být chápány jak perfektivně, tak imperfektivně).“⁷ Temporální prezentní čas například vždy implikuje aspektový gramém imperfektivní. Jde o „proces předkládaný jako současný s okamžikem výpovědní události.“⁸ Probíhá tedy kurzivně a to i v případě transpozice prezentního významu do minulosti. *Estou em casa*. „Jsem doma.“; *Estava em casa quando chegaste*. „Byl jsem doma, když jsi přišel.“, atd.

K dokonavým časům patří v portugalštině čas minulý jednoduchý, předminulý jednoduchý, předminulý složený a budoucí složený. K nedokonavým časům pak patří čas minulý složený, přítomný a imperfektivní. Jako aspektově indiferentní pak mohou být chápány jednoduchý budoucí čas a kondicionál. Vid se také odvíjí od způsobu. Například složený čas minulý je v indikativu imperfektivní, zatímco v konjunktivním tvaru se perfektivizuje.

V portugalštině se uplatňuje při popisu slovesného vidu princip tzv. *vidové typologie*. Vid v portugalštině poskytuje informace nejen o konkluzivní či nekonkluzivní povaze, ale také o dynamičnosti, stacionaritě, homogennosti, době trvání děje. Zatímco čas je pojat jako lineární uspořádání atomických (momentálních) a neatomických (intervalových) jednotek, které mohou za sebou následovat nebo se časově překrývat, pak vid umožňuje *subatomický* náhled na vnitřní strukturu dané situace.

⁶ Erhart (2001:93).

⁷ Zavadil, Čermák (2010:312).

⁸ Tamtéž.

3.6.1. Typologie slovesného vidu

Distribuce perfektivnosti a imperfektivnosti je v portugalské jazyce jiná než v češtině. Pro portugalskou, stejně je typické odlišení vidu v pravém slova smyslu od tzv. perifrastických opisů, čili kategorie povahy slovesného děje (viz kapitola 3.6.2. a 3.6.3.).

V portugalské je asi nejdůležitější dělení vidu na **události** (*eventos*) a **body** (*pontos*), **procesy** (*processos*) a **stavy** (*estados*).

Události (*eventos*) mají telickou povahu, to znamená, že spějí ke konci a mají výsledný bod. **Telické** události jsou v portugalské dvojího druhu: **kulminované procesy** (*processos culminados*) a **kulminace** (*culminações*). Jde o heterogenní události, což znamená, že v každém okamžiku predikace nedochází ke stejnému výslednému jevu. Kulminovaný proces v sobě zahrnuje delší trvání a výsledný stav, zatímco kulminace implikují velmi krátké dovedení děje. Srovnajme následující věty:

A Maria escreveu o relatório. „Marie napsala zprávu.“ (kulminovaný proces)

Výsledkem kulminovaného procesu *psát zprávu* je, že je *zpráva napsána*. Kulminovaný proces však není homogenní, tzn. v každém okamžiku, kdy Marie psala zprávu, nebyla zpráva napsána.

A Maria ganhou a corrida. „Marie vyhrála běžecké závody.“ (kulminace)

Predikace zahrnuje výsledný stav, kterým je výhra závodu. Doba trvání výsledného stavu není ve větě blíže specifikována. Kulminace není taktéž homogenní, protože v každém okamžiku, kdy Marie běžela, nebyl závod vyhrán.

Procesy (*processos*) jsou atelické povahy, nejsou tedy konkluzivní. Stejně jako události jsou ale dynamické. Spolu se stavy mají společnou vlastnost, a to že neimplikují výsledný stav a že jsou homogenní. To znamená, že v každém okamžiku predikace se uskutečňuje stejná činnost - v každém bodě procesu probíhal ten stejný proces.

A Maria trabalhou. „Marie pracovala.“ (proces)

Stavy (*estados*) jsou také atelické, homogenní povahy a neimplikují rezultativnost. Tím mají blízko k procesům. Rozdíl mezi procesy a stavy spočívá v tom, že procesy jsou dynamické, zatímco stavy dynamické nejsou. Stavy se mohou dělit na fázové (*estado faseável*) a nefázové (*estado não faseável*). Fázové stavy nemusí být ucelené, tzn., že mohou být přerušeny a mohou se vyskytovat také v progresivních konstrukcích (*estar+a+infinitiv*). Proto je možný jeho výskyt v progresivní konstrukci a typ nefázový (*estado não faseável*), který se v progresivní konstrukci vyskytovat nemůže:

É simpático. Está a ser simpático. (popis fázové trvalé vlastnosti)

*É um rapaz alto. *Está a ser alto.* (popis trvalé vlastnosti nefázové)

Existují také tzv. **body** (pontos), u nichž se nerozlišuje telická či atelická povaha. Body jsou časově dále nedělitelné a tímto krátký časovým rozmezím mají blízko ke kulminaci. Liší se však od ní v tom, že neimplikují výsledný stav:

A Maria ganhou a corrida. (kulminace) → výsledný stav: *A corrida está ganha.*
A Maria espirrou. (bod) → výsledný stav: **A Maria está espirrada.*

Přehled vidových typů a jejich vlastností:

	rys:	dynamický	telický	delší doba trvání	má výsledný stav	homogenní
UDÁLOSTI	proces	+	-	+	-	+
	kulminovaný proces	+	+	+	+	-
	kulminace	+	+		+	
	bod	+	-/+?	-	-	-
STAVY	stav	-	-	+	-	+

Slovesný vid je v portugalštině ovlivněn také lexikální povahou slovesa. Podle lexikálně-vidového typu bychom slovesa mohli rozdělit do následujících skupin:

- ❖ Slovesa statická vyjadřující stavy:
 - slovesa vyjadřující existenci: *haver, existir, ser*
 - lokativní statická slovesa: *morar, residir*
 - posesivní slovesa: *ter, pertencer*
 - epistemická slovesa: *saber*
 - sloveso smyslového vnímání: *ver*
 - psychologická nekauzativní slovesa: *gostar*
- ❖ Slovesa procesuální vyjadřující procesy:
 - meteorologická slovesa: *chover, nevar*
 - inergativní slovesa: *chorar, dançar*
 - pohybová slovesa: *correr, nadar*
 - tranzitivní slovesa, s nimiž se v předmětné funkci pojí podstatné jméno hromadné nebo látkové: *comer doces, pintar quadros, beber água*
- ❖ Slovesa vyjadřující kulminovaný proces:
 - slovesa binární (mající podmět a předmět)
 - slovesa trinární (slovesa mající podmět a dva předměty),
 - slovesa kauzativní a agentivní, a to zejména v jednom z minulých časů dokonavých, kde předmět nebo jiný syntaktický člen vyjadřuje výsledný stav: *destruir as colheitas,*

dar o quadro ao filho, comprar o quadro, arrumar o livro, descolar os blocos, escrever um romance, atd.

- ❖ Slovesa vyjadřující kulminaci jsou slovesa jednočlenná (mající podmět), která vyjadřují pohyb, výskyt, zánik, změnu stavu, kauzativní slovesa v trpném rodě syntetickém a podobně: *chegar tarde (výsledek: estar atrasado), murchar (výsledek: estar murcho), falecer (výsledek: estar morto), rejuvenescer (výsledek: estar mais jovem), partir-se (výsledek: estar partido), derreter-se (výsledek: estar derretido), ganhar a corrida (výsledek: a corrida está ganha), descobrir a solução (a solução está descoberta).*
- ❖ Slovesa vyjadřující body jsou pak slovesa jako *espirrar /kýchnout/, suspirar /vzdechnout/,* apod.

3.6.2. Vidový rozdíl mezi *ser/estar* a jejich vidové hodnoty

Základním rozdílem mezi těmito dvěma slovesy spočívá v ontologii vyjadřující skutečnost, která vychází ze dvou základních vlastností: časová ohraničenost (teličnost) a neohraničenost (ateličnost).

Pro srovnání uvedme příklady:⁹

<i>O João é português.</i>	„Jan je Portugalec.“	* <i>O João está português.</i>
<i>Esse erro é humano.</i>	„Ta chyba je lidská.“	* <i>Esse erro está humano.</i>
<i>A Joana está adoentada.</i>	„Jana je nemocná.“	* <i>A Joana é adoentada.</i>
<i>Essa flor está murcha.</i>	„Ta květina je zvadlá.“	* <i>Essa flor é murcha.</i>

Sloveso *ser* je slovesem atelické povahy. V prvních dvou větách je spojeno s adjektivy, které vyjadřují trvalé, konstantní vlastnosti, které mohou být fázové i nefázové (viz předchozí kapitola 3.6.1.), jako je rasa, národnost, fyzická a fyziologická dlouhodobější vlastnost a definiční vlastnosti jako jsou například adjektiva *ingénuo, amado, bondoso, cruel, negro, alto* označují trvalou vlastnost, apod. Trvalé vlastnosti jsou vrozené a souvisí s vnitřní charakteristikou. Nelze je tedy časově ohraničit žádným časovým určením|:

**O João é português há cinco dias. / *Esse erro é humano há cem anos.*

Sloveso *estar* vzhledem ke své telické povaze je kompatibilní pouze s adjektivy, která vyjadřují dočasné a přechodné vlastnosti telické povahy. Například adjektivum *morto* neonačuje trvalý stav, ale změnu stavu či přechod (*živý → mrtvý*). Má tedy rezultativní povahu a je kompatibilní s adjektivy vyjadřujícími vlastnosti přechodné psychologické stavy časově ohraničené např. s adverbii jako jsou *às vezes* „občas“, *hoje* „dnes“, *ontem* „včera“, atd.

⁹ Vše jsou příklady z Gramátca da Língua Portuguesa (1993:98):

Někdy lze použít oba dva predikátory, přičemž se mění význam časové ohraničenosti. Věty **A** s výrazem *alto* a *professor* vyjadřují vlastnosti a povolání trvalého charakteru a vyžadují použití slovesa *ser*. Ve větách **B** jde o časově časově ohraničené vlastnosti či jevy a proto vyžadují sloveso *estar*.

A	B
<i>O João é gordo.</i> „Jan je tlustý.“	<i>O João tem estado gordo.</i> „Jan je teď nějak tlustý.“ ¹⁰
<i>O Luís é professor em Beja.</i> „Luís pracuje jako učitel ve města Beja.“	<i>O Luís está professor em Beja.</i> „Luís nyní pracuje jako učitel v Beji.“
<i>A Maria é bonita.</i> „Marie je pěkná dívka.“	<i>A Maria está bonita hoje.</i> „Marii to dnes sluší.“
<i>Ele é feliz.</i> „On je šťastný.“	<i>Ele está feliz por receber a prenda.</i> „Je šťastný, protože dostal dárek.“

Konstrukce se slovesem *ser* vyjadřující permanentní stav či gnomické děje jsou nekompatibilní s perifrastickým opisem progresivním označující průběhovou děje v přítomnosti: *estar+a+infinitiv*:

<i>Existem fantasmas.</i> „Duchové existují.“	<i>*Estão a existir fantasmas.</i>
<i>Chega ao aeroporto.</i> „Přijíždí na letiště.“	<i>Está a chegar ao aeroporto.</i>
<i>O João é muito alto.</i> „Jan je velmi vysoký.“	<i>*O João está a ser muito alto.</i>
<i>O Pedro é simpático.</i> „Petr je sympatický.“	<i>O Pedro está a ser simpático comigo.</i>

3.6.3. Vid – perifrastické konstrukce

V romanistické gramatické tradici se často setkáváme s tím, že se nedostatečně rozlišuje povaha slovesného děje od slovesném vidu. Zatímco však se pod pojem aspektu zahrnuje obdoba slovanského vidu z hlediska perfektivního či imperfektivního pojetí děje (tzv. konkluzivnosti), pak u povahy slovesného děje, která bývá zahrnována pod pojem *Aktionsart*, jsou zahrnovány jeho fázové a kvantitativní významy. Zatímco vid z hlediska konkluzivnosti je v portugalštině vyjadřován modotemporálně, pak fázové a kvantitativní významy jsou vyjádřeny perifrastickými konstrukcemi.

Srovnajme následující dvě konstrukce:

<i>Falei com o Pedro.</i>	„Promluvil jsem si s Pedrem.“
<i>Comecei a falar com o Pedro.</i>	„Začal jsem mluvit s Pedrem.“
<i>Costumo ler cada dia.</i>	„Obvykle každý den čtu.“

Zatímco v první konstrukci je vyjádřen prostřednictvím minulého času vid dokonavý – ukončený proces, a to za pomoci perfektivního minulého času, pak ve větě druhé je implikována

¹⁰ Volný překlad.

sémantická složka fázová, konkrétně pak počátek děje. Ve třetí konstrukci je pak obsažena kvantitativní složka repetitivnosti či habituálnosti děje.

Pokud jde o strukturu povahy slovesného děje, obvykle se zde rozlišují významy fázové a významy kvantitativní.

Významy fázové postihují tři základní fáze: *ingresivnost* (t.j. počáteční fáze), *durativnost* (t.j. průběhová fáze) a *terminativnost* (t.j. koncová fáze). Ingresivní a terminativní fáze mají pontuální povahu, proto vyjadřují pontuální vid (body). Durativnost má povahu kurzivní. Může se tedy týkat procesů i událostí atelických.

Výzamy kvantitativní pak označují kvantitativní povahu děje – tedy to, je-li děj habituální, repetitivní nebo gnomické. Obykle vyjadřuje stavy (estados) i procesy (processos) či telické události.

Velkým přínosem pro typologii perifrastických vazeb fázových je dizertační práce J. Jindrové „Fázové perifráze v portugalštině“ (2012), kde je velmi podrobně znázorněna fázovost jednotlivých premorfologických útvarů označujících ingresivnost, durativnost a terminativnost děje. Autorka se zevrubně věnuje analýze jednotlivých konstrukcí z hlediska vidu v slovanském slova smyslu, z hlediska výskytu a frekvence těchto konstrukcí v jednotlivých časech. Výsledky její dizertační práce si zčásti dovoluujeme použít v následující kapitole, kde budou fázové perifrastické vazby rozděleny na ingresivní, durativní a terminativní.

3.6.4. Fázové významy povahoslovesného děje

3.6.4.1. Fázové vazby s ingresivním významem

J. Jindrová rozdělila vazby s významem ingresivnosti na inminentní, dispozitivní, iníciaální, inceptivní.¹¹

Význam **inminentní ingresivnosti** postihuje vlastní proces v okamžiku, který počáteční fázi bezprostředně předchází.¹² Do této skupiny patří perifrastické vazby: *estar para + infinitiv*, *estar prestes a + infinitiv*, *andar para + inf*, *estar a ponto de + infinitiv*.¹³

<i>Estou prestes a sair de casa.</i>	„Za chvíli odejdu z domu.“
<i>Estava a ponto de marcar um golo.</i>	„Už jsem málem dal gól...“
<i>Eu andei para morrer.</i>	„Měla jsem smrt na jazyku ...“
<i>Estamos para ir embora.</i>	„Už se chystáme odejít.“ ¹⁴

Význam **dispozitivní ingresivnosti** je chápán „jako bezprostředně zamýšlený proces, k jehož realizaci je agens bezprostředně odhodlán“.¹⁵ „Na rozdíl od předchozí kategorie se zde předpokládá

¹¹ Jindrová (2012:33).

¹² Tamtéž.

¹³ Jindrová (2012:36-45).

¹⁴ Tamtéž.

agens s vlastní vůlí (omezuje se tedy na subjekty životné)¹⁶. Typickými vazbami vyjadřujícími tento význam jsou: *ir+infinitiv* nebo „*ir+a+infinitiv*“.¹⁷

O que é que eu ia a dizer...?

„Co jsem to chtěl říct...?“

Vazby s významem **iniciální ingresivnosti** jsou v portugalštině nejhojnější. Je pro ně charakteristické „přesné označení skutečného začátku daného procesu“¹⁸. K těm nejčastějším patří *começar a + infinitiv*, *passar+a+infinitiv*, *pôr-se a + infinitiv*, *meter-se a +infinitiv*, *deitar a + infinitiv*, *desatar a + infinitiv*, atd.

Começa a chover.

„Začíná pršet.“

Passou a assumir a função de presidente.

„Začal pracovat ve funkci prezidenta“

A Ana desatou a espirrar. ...

„Anna začala kýchat ...“

Pus-me a tocar o piano.

„začal jsem hrát na piano.“

O rapaz meteu-se a estudar.

„Ten kluk se pustil do studia.“

Vazby s významem inceptivní ingresivnosti „charakterizují děj jako počáteční v řadě jiných dějů, tj. předcházející jiným dějům“¹⁹ K těmto vazbám patří konstrukce *começar por+infinitiv* a *principiar por+infinitiv*, kde infinitiv může být nahrazen také gerundiem. Ve vazbě s gerundiem se mohou vyskytovat i jiná pomocná slovesa (například *iniciar*).

Começámos por repetir a matéria da aula passada

„Nejdříve jsem zopakovali látku z minulé hodiny.“

Sampras iniciou servindo um ás...

„Sampras zahájil své podání esem... „

3.6.4.2. Perifrastické vazby s významem durativním

Perifrastické vazby s významem durativním mohou být vyjádřeny v portugalštině vazbou *estar+a+infinitiv* (vyjadřuje progresivní význam právě probíhajícího děje), dále vazbami *estar+gerundium*, *ir + gerundium* (s retrospektivním významem, který zahrnuje také nějakou dobu před bodem přítomným), konstrukcemi *continuar a + infinitiv*“, „*continuar + gerundium*“, „*seguir a + infinitiv*“, „*seguir + gerundium*“, *prosseguir + gerundium*“, „*ficar a + infinitiv*“ a „*ficar + gerundium*“ (vyjadřují kontinuitivní význam), *andar a + infinitiv*, *andar + gerundium*, *viver a +*

¹⁵ Jindrová (2012: 45) *apud Zavadil, Čermák (2010:317)*.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Podle výsledků dizertační práce J. Jindrové (2012) je předložka „a“ v této vazbě fakultativní.

¹⁸ Jindrová (2012: 47).

¹⁹ Jindrová (2012: 88) *apud Zavadil, Čermák (2010:319)*.

infinitiv a *viver* + *gerundium* (vyjadřují význam durativní distributivní - který není sledován v celém jeho průběhu, ale pouze v daných dílčích intervalech.).

<i>Estamos a estudar.</i>	„Právě studujeme.“
<i>Vamos falando de tudo.</i>	„Postupně si ovšem povídáme.“
<i>Continuamos a trabalhar.</i>	„Pokračujeme v práci.“
<i>A Ana anda a queixar-se.</i>	„Anna si stále stěžuje. „

3.6.4.3. Perifrastické vazby s významem terminativním

Poslední skupinou perifrastických konstrukcí s významem fáze tvoří vazby vyjadřující závěrečnou fázi slovesného děje. V současné evropské portugalštině existuje celá řada konstrukcí s významem terminativním. Typickými vazbami jsou *deixar de* + *infinitiv*, *parar de* + *infinitiv* a *acabar de*+*infinitiv* (egresivní terminativnost se slabým retrospektivním charakterem), popřípadě *terminar*+*por*+*infinitiv* nebo *acabar*+*por*+*infinitiv*.

<i>Deixei de fumar.</i>	„Přestal jsem kouřit.“
<i>Para de dizer asneiras.</i>	„Přestaň říkat hlouposti.“
<i>Acabei de falar com o João.</i>	„Právě jsem mluvil s Janem.“

3.6.5. Kvantitativní významy povahoslovesného děje

Významy kvantitativní pak zahrnují dva dílčí významy: repetitivní a habituální. V portugalštině repetitivní význam spočívá v opětovném, znovu vykonávaném ději, který je vyjádřen vazbou *voltar a* + *infinitiv*.

<i>Não voltei a vê-lo.</i>	„Víckrát jsem ho neviděl.,
----------------------------	----------------------------

Repetitivní kvantita má pak dva podvýznamy: iterativní (valor aspectual iterativo – opětovací násobenost), jako například u sloves *saltar*, *dormitar*, *bebericar*; a frekventativní (valor aspectual frequentativo – opakovací násobenost), který je daný zejména cirkumstativem jako *muitas vezes*, *frequentemente*).

<i>Fomos muitas vezes a Portugal.</i>	„Často jsme jezdili Portugalska.“
---------------------------------------	-----------------------------------

Habituální význam pak spočívá v tom, že děj je charakterizován jako děj obvykle vykonávaný. V portugalštině, stejně jako v jiných jazycích, existuje rozdíl mezi habituálními a gnomickými ději. Zatímco habituální děje se vyjadřují vazbou *costumar* + *infinitiv*, *ser costume*, *ser habitual*, pak gnomická vidová hodnota spočívá v universální platnosti, kdy podmětem bývá často vlastní jméno v generickém významu se slovesem v přítomném čase.

Costumo deitar-me tarde.

„Obvykle chodím pozdě spát.“